

## O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MIGRANTLARNING HUQUQIY MAQOMI: HUQUQLAR, MAJBURIYATLAR VA KAFOLATLAR

Amirov Saidakbar

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20152540>

**Annotatsiya.** Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasining zamonaviy migratsiya siyosati, xususan, mamlakatimizda istiqomat qilayotgan va mehnat faoliyatini yuritayotgan migrantlarning huquqiy maqomini chuqurlashtirilgan holda tadqiq etishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda migrantlarning shaxsiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy huquqlari kafolatlari, shuningdek, ularning zimmasidagi majburiyatlar tahlil qilinadi. Yangilangan Konstitutsiya va "Chet el fuqarolarining huquqiy holati to‘g‘risida"gi qonun normalarining amaliyotdagi o‘rni, aniq huquqiy hodisalar (case study) tahlili hamda raqamli texnologiyalarning migratsiya boshqaruvidagi ahamiyati ko‘rib chiqiladi.

**Kalit so‘zlar:** migratsiya, migrant, huquqiy maqom, inson huquqlari, majburiyat, yashash guvohnomasi, milliy rejim, case study, raqamlashtirish.

### ЮРИДИЧЕСКИЙ СТАТУС МИГРАНТОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ПРАВА, ОБЯЗАННОСТИ И ГАРАНТИИ

**Аннотация.** Данная статья посвящена углубленному исследованию современной миграционной политики Республики Узбекистан, в частности, правового статуса мигрантов, проживающих и осуществляющих трудовую деятельность в нашей стране. В исследовании анализируются гарантии личных, социально-экономических и культурных прав мигрантов, а также их обязанности. Рассматривается роль норм обновленной Конституции и закона "О правовом положении иностранных граждан" на практике, анализ конкретных юридических инцидентов (case study) и значение цифровых технологий в управлении миграцией.

**Ключевые слова:** миграция, мигрант, правовой статус, права человека, обязанность, вид на жительство, национальный режим, цифровизация.

### LEGAL STATUS OF MIGRANTS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN: RIGHTS, OBLIGATIONS AND GUARANTEES

**Abstract.** This article provides an in-depth analysis of the modern migration policy of the Republic of Uzbekistan, specifically focusing on the legal status of migrants residing and working in the country. The research explores the guarantees of personal, socio-economic, and cultural rights of migrants, alongside their corresponding legal obligations. The study examines the implementation of the updated Constitution and the Law "On the Legal Status of Foreign Citizens," includes case study analyses, and highlights the significance of digital technologies in modern migration management.

**Keywords:** migration, migrant, legal status, human rights, obligation, residence permit, national treatment, case study, digitalization.

Bugungi kunda dunyo bo‘ylab odamlarning harakati — migratsiya jarayonlari misli ko‘rilmagan darajada faollashdi. O‘zbekiston ham nafaqat ishchi kuchi eksport qiluvchi, balki xorijiy mutaxassislar, tadbirkorlar va mehnat migrantlarini qabul qiluvchi mamlakat sifatida

namoyon bo'lmoqda. Xo'sh, yurtimizga kelgan migrantlarning qanday huquqlari bor va ular qonun oldida qanday majburiyatlarni bajarishi shart?

### **I. KIRISH VA TADQIQOTNING DOLZARBLIGI**

Bugungi globallashtirish va iqtisodiy integratsiya sharoitida aholining transchegaraviy harakati davlatlar rivojlanishining muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasi jahon hamjamiyatining faol a'zosi sifatida migratsiya jarayonlarini tartibga solishda xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka tadbiiq etish yo'lidan bormoqda. Mamlakatimizda investitsiya muhitining jozibadorligi oshishi bilan birga, xorijiy mutaxassislar, tadbirkorlar va ishchi kuchining kirib kelishi jadallashdi. Shu nuqtai nazardan, migrantlarning huquqiy maqomini belgilash va ularning huquqlarini amalda ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish ham huquqiy, ham ijtimoiy-siyosiy ahamiyat kasb etmoqda.

### **II. HUQUQIY POYDEVOR: KONSTITUTSIYA VA QONUNCHILIK**

O'zbekistonda migrantlar huquqiy maqomining poydevori Yangi tahrirdagi Konstitutsiya hisoblanadi. Konstitutsiyaning 23-moddasida chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning huquq va erkinliklari xalqaro huquq normalariga muvofiq ta'minlanishi mustahkamlangan. Ushbu norma "milliy rejim" tamoyilini o'z ichiga oladi, ya'ni migrantlar O'zbekiston fuqarolari bilan (siyosiy huquqlardan tashqari) teng huquq va majburiyatlarga ega. 2021-yil 4-iyundagi "Chet el fuqarolarining va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning huquqiy holati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni esa ushbu sohadagi munosabatlarni tizimli tartibga soluvchi asosiy normativ hujjatdir.

### **III. MIGRANTLARNING FUNDAMENTAL HUQUQLARI: KOMPLEKS TAHLIL**

Migrantlar huquqlari quyidagi asosiy yo'nalishlarga bo'linadi:

1. Shaxsiy huquqlar: Yashash huquqi, shaxsiy daxlsizlik, qiynoqlarga solinmaslik va insoniy qadr-qimmatni hurmat qilish. Davlat migrantlarning xavfsizligini ta'minlashga mas'uldir.

2. Iqtisodiy va mehnat huquqlari: Migrantlar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ishga joylashish, mehnat qilish va adolatli ish haqi olish huquqiga ega. Xususan, yuqori malakali mutaxassislar uchun vizasiz va soddalashtirilgan tartibda ishlash imkoniyatlari yaratilgan.

3. Ijtimoiy va madaniy huquqlar: Tibbiy yordam olish (ayniqsa shoshilinch), dam olish, ta'lim olish va madaniy meros ob'ektlaridan foydalanish.

Migrantlarning farzandlari mamlakatimizdagi umumta'lim muassasalarida bepul bilim olish huquqiga ega.

Migrantlarning asosiy huquqlari

- O'zbekistonga qonuniy asoslarda kelgan har bir migrant quyidagi fundamental huquqlarga ega:

1. Ijtimoiy-iqtisodiy huquqlar: Migrantlar qonuniy ravishda mehnat qilish, tadbirkorlik bilan shug'ullanish va o'z mehnati uchun haq olish huquqiga ega. Shuningdek, ular mulk sotib olishi, bank xizmatlaridan foydalanishi va sarmoya kiritishi mumkin.

2. Ta'lim va tibbiy yordam: Migrantlar va ularning oila a'zolari O'zbekiston hududida ta'lim olish hamda shoshilinch tibbiy yordamdan foydalanish huquqiga ega.

3. Huquqiy himoya: Agar migrantning huquqlari buzilsa, u millatidan qat'i nazar, sud organlariga, huquqni muhofaza qiluvchi tashkilotlarga yoki Ombudsman (Inson huquqlari bo'yicha vakil)ga murojaat qilish huquqiga ega.

Qonunda belgilangan cheklovlar

Migrantlar deyarli barcha huquqlarga ega bo'lsa-da, ularning siyosiy sohada ayrim cheklovlari mavjud. Masalan, chet el fuqarolari saylovlarda ovoz bera olmaydilar va davlat organlariga saylana olmaydilar. Shuningdek, ularga davlat xizmatida, xususan, harbiy va huquq-tartibot organlarida faoliyat yuritish taqiqlangan. Bu davlat suvereniteti va xavfsizligini ta'minlash bilan bog'liq xalqaro amaliyotdir.

Umumiy tamoyillar: Tenglik va daxlsizlik

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va amaldagi qonun hujjatlariga ko'ra, mamlakatimiz hududidagi chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar (ayrim istisnolardan tashqari) O'zbekiston fuqarolari bilan teng huquqlardan foydalanadilar va bir xil majburiyatlarni o'taydilar. Bu — xalqaro huquqning "milliy rejim" tamoyili bo'lib, migrantlarning insoniy qadri-qimmatini davlat himoyasida ekanligini anglatadi.

#### **IV. MAJBURIYATLAR VA MAS'ULIYAT MEZONLARI**

Har qanday huquqiy maqom o'zaro majburiyatlarni nazarda tutadi. O'zbekistondagi migrantlar quyidagilarga majburdirlar:- Konstitutsiya va qonunlarga qat'iy rioya qilish;- Milliy urf-odatlar, an'analar va madaniy boyliklarni hurmat qilish;- Yashash joyi bo'yicha vaqtida ro'yxatdan (registratsiya) o'tish;- Belgilangan soliqlarni to'lash. Qonunbuzarlik holatlarida (masalan, ro'yxatdan o'tish muddati buzilsa) migrantlar ma'muriy javobgarlikka tortilishi yoki mamlakatdan chiqarib yuborilishi mumkin.

Majburiyatlar — xavfsizlik va barqarorlik garovi

- Huquqlardan foydalanish har doim ma'lum majburiyatlarni ham keltirib chiqaradi. O'zbekistondagi migrantlar uchun eng muhim majburiyatlar quyidagilardir:
- Qonunlarga rioya qilish: Migrantlar O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini hurmat qilishlari va amaldagi barcha qonun hujjatlariga qat'iy rioya etishlari shart.
- Ro'yxatdan o'tish (Registratsiya): Mamlakatga kelgan xorijliklar belgilangan muddat ichida yashash joyi bo'yicha ro'yxatdan o'tishlari shart. Bu migratsiya nazorati va shaxs xavfsizligini ta'minlash uchun muhimdir.
- Soliq majburiyatlari: O'zbekiston hududida daromad topayotgan har bir chet ellik shaxs qonunda belgilangan tartibda soliq to'lashi shart.
- Mehnat intizomi: Chet el fuqarosi faqat o'ziga berilgan mehnat ruxsatnomasi doirasida va ko'rsatilgan sohada faoliyat yuritishi lozim.

#### **V. AMALIY HODISA TAHLILI (CASE STUDY)**

Hodisa tavsifi: Xorijiy fuqarolikni olgan shaxs (migrant) O'zbekistondagi mahalliy qurilish firmasiga ishga kirdi. Bir necha oydan so'ng ish beruvchi migrantning vizasi muddati tugayotganligini bahona qilib, uning so'nggi oylik maoshini to'lashdan bosh tortdi va pasportini "garov" sifatida ushlab qoldi.

Huquqiy yechim:

1. Pasportni olib qo'yish noqonuniy: Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksga muvofiq, shaxsning pasportini olib qo'yish taqiqlanadi.
2. Mehnat huquqi: Mehnat kodeksiga binoan, migrant bajargan ishi uchun haq olish huquqiga ega. Viza muddati tugashi oylikni bermaslikka asos bo'lmaydi.

3. Natija: Migrant mehnat inspeksiyasi va prokuratura organlariga murojaat qildi. Natijada pasport qaytarildi, ish haqi undirildi va ish beruvchi jarimaga tortildi.

#### **VI. RAQAMLASHTIRISH VA MODERNIZATSIYA**

O‘zbekistonda migratsiya boshqaruvining shaffofligini ta’minlash maqsadida "E-visa", "E-mehmon" va "E-migrant" kabi tizimlar joriy etildi. Bu tizimlar migrantlar uchun byurokratiyani kamaytirdi, korrupsiyaviy xavflarni bartaraf etdi va hujjatlarni rasmiylashtirish vaqtini qisqartirdi.

Raqamli transformatsiya migrantlarning o‘z huquqlarini masofadan turib va samarali amalga oshirishiga yordam bermoqda.

#### **VII. XULOSA VA TAKLIFLAR**

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston Respublikasi migrantlar uchun huquqiy kafolatlangan va mehmondo‘st makonga aylanib bormoqda. Shu bilan birga, kelgusida migrantlar uchun huquqiy maslahat markazlarini (helpline) ko‘paytirish, huquqiy ma’lumotlarni ko‘proq tillarda tarqatish hamda migrantlarning ijtimoiy integratsiyasi bo‘yicha yangi dasturlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Zero, har bir shaxsning huquqi — davlatning ustuvor qadriyatidir.

O‘zbekiston ochiqlik va bag‘rikenglik siyosatini yuritayotgan bir davrda migrantlarning huquq va majburiyatlarini to‘g‘ri belgilash jamiyat barqarorligi uchun g‘oyat muhimdir. Mehmon sifatida kelgan yoki shu yerda mehnat qilayotgan har bir inson o‘zini himoyalangan his qilishi, shu bilan birga, mamlakat qonunlarini muqaddas bilishi lozim. Zotan, qonun ustuvorligi ta’minlangan joydagina inson qadri va adolat qaror topadi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining "Chet el fuqarolarining va fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarning huquqiy holati to‘g‘risida"gi Qonuni, 2021-yil 4-iyun.
3. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi.
4. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948).
5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2021.
6. Xalqaro migratsiya tashkiloti (IOM) tahliliy hisobotlari.